

הטכנולוגיה המתיימרת להחליף את הנר באור החשמל. הוא טוען שאין בו נשמה ואין בו קדושה. אבל אף על פי שהוא נוקט מילים זרות כמו **וולט וואט** - ובנוסף מוקדם אף נוקב בשם החברה

הגרמנית **א.א.ג.**⁵ - אין הוא מרחיק עד המילה **אלקטרי**, והמילה **חשמל** רגילה בפיו. סוף דבריו של ר' זונדלה הם למעשה פרודיה על המשמעות החדשה, הנוטלת מן המילה **חשמל** כל קדושה, עד כדי כך שאף על פי שמקורה קדוש היא עומדת בסתירה לשימושי קודש כמו תוארי רבנים וגאונים.

סוגיית הלשון לעולם סבוכה ורגישה היא ובייחוד בתקופות של שינוי ועימות, מאחר שאין היא מביעה בלבד אלא גם קובעת תודעה ומשפיעה על עמדות. ובפרפרזה לפתגם ידוע אפשר לומר: בעל הלשון הוא בעל האון.

"דורות הראשונים", סיפורו של חיים הזו (1898-1973), ראה אור תחילה בקובץ הסיפורים "ריחיים שבורים" בשנת תש"ב, ונודע בסעודות וברשימות המאכלים עתירות השמות והתיאורים שבו.

הסיפור העסיק חוקרים רבים. יזהר סמילנסקי הפליא לתאר את לשונו,¹ דן מירון דן באידיליה הנפרשת בו וגילה את סדקיה² ושמואל ורסס סקר את גלגולי מוטיב "האורח הנווד" המגולם בסיפור בדמות "בעל המחבר".³ ואלה הם רק קצות דרכיו.

הקטע המובא לרגל חג האורים נלקח מאחד מן המונולוגים של ר' זונדלה, גביר העיירה, שפיו אינו פוסק מגריסה, והוא מועתק כאן כגרסתו האחרונה. בקטע קובל ר' זונדלה על המצאת נורת החשמל, והחטרונות שהוא מונה באורה הם שבחי הנר במובלע.

המילה **חשמל**, שמקורה

"איני אוהב, תבוא מארה עליו, החשמל הזה! לא, איני אוהב! כמו זר הוא נחשב לי, כגוף בלא נשמה או כנשמה בלא גוף. כל רוח אין בקרבן. רוח חיים אין בו. לא הוא דולק, אלא מאיר, לא מקדיח מבפנים ולא מעלה להבים מבחוץ ולא משמיע קול. סתם מאיר כגולם, ואורו שוה, לא חסר ולא יתר, בלא להבה וניצוץ. זהו, יודעים אתם, נובלות אור, אור מת וצונן, ישן-נושן, שלאחר ככלות הכל. [...] מה יעשה אדם מישראל לאור החשמל הזה? - יתפלל תפילה בהתלהבות ובדבקות והתפשטות הגשמיית? יעשה תשובה גדולה? יסגף עצמו? ישב בתענית? יערוך תיקון חצות? חה-חה... נו-נו! לא יעשה ולא כלום. [...] כשאדם מקשט, יודעים אתם, תארים ברב וגאון בישראל הוא מקשט ואומר: הרב המאור הגדול, בוצינא קדישא, נר ישראל... שמא: הרב החשמל הגדול, וולט קדישא, שלוש מאות ואט או ששת אלפים ושש מאות ואט! [...] יפה תלמוד-תורה לאור הנר! הנר כוית ונפשי כלפיד, שלהבת אש..."

חיים הזו, "דורות הראשונים", ריחיים שבורים, תל-אביב תשכ"ח, עמ' 39-41

ב"מעשה מרכבה" בספר יחזקאל, עמדה מראשית שימושה המודרני במוקד הוויכוחים על חילון לשון הקודש, ובכמה חוגים חרדיים משמעותה החדשה אינה מקובלת גם בימינו אלה. הקדמה הטכנולוגית התקבלה בברכה בבית הכנסת בברדצ'ב כפי שנסקף מן הכתובת בתמונה הסמוכה, אך לא התמורה בלשון שבאה בעקבותיה - והנורות שבשלט נותרו "נרות עלקטריי".⁴ היפוכו של דבר בלשון הזו. הזו מעמיד הן את הטכנולוגיה הן את הלשון בהקשרן ההיסטורי: ר' זונדלה מתקשה לקבל את הקדמה

1. יזהר סמילנסקי, "תזמורו של הטקסט בסיפורי הזו", חיים הזו: האיש ויצירתו, בעריכת ד' לאור, ירושלים תשמ"ד, עמ' 35-50.
2. ד' מירון, חיים הזו, מרחביה 1959, עמ' 27-41.
3. ש' ורסס, "מחבר יהודי בגלגוליו: עיון ב'דורות הראשונים' לחיים הזו", ממנדלי עד הזו, ירושלים תשמ"ז, עמ' 365-372.
4. "הארון הזה והנרות עלקטרי אשר בתוכו נדב ר' שלום ב"ר חיים דוד גערשאוויג. שנת תשי"כ-1960".
5. AEG = Allgemeine Electricitäts-Gesellschaft, החברה הגרמנית אשר ייצרה ברלין נורות חשמל החל מסוף המאה התשע-עשרה.

ברכה דלמצקי-פישלר